

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde Bir Değerlendirme Uygulaması: Hasta Yönetim Problemleri

Yeşim Şenol*, Sibel Çubukçu**, Kemal Alimoğlu*, Erol Gürpınar*

ÖZET

Gereke: Araştırmada Çoktan Seçmeli Sınavlarda(ÇSS) gösterilen başarının Hasta yönetim Problemleri (HYP) sınavındaki başarıyla gerçekten ilişkili olup olmadığını ve HYP sınavına katılan öğrencilerin sınavla ilgili memnuniyet düzeylerini ve görüşlerini belirlemeyi amaçladık.

Yöntem: Beşinci sınıfta Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon staj grubunu bitiren 30 öğrenciye önce HYP sınavı uygulanmış, daha sonra ÇSS uygulanmış ve sınav sonuçları arasında ki ilişkiye bakılmıştır. Öğrencilerin HYP memnuniyet düzeylerini belirlemek için öğrencilerden birer anket formu doldurmaları istenildi.

Bulgular: Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin hasta yönetim problemi sınavından aldıkları ortalama puan 81,2 (ST: 7,9) iken çoktan seçmeli sınavdan aldıkları ortalama puan 81,4 (ST:8,06) bulunmuştur. Öğrencilerin HYP ile ilgili memnuniyet düzeyleri yüksek bulundu.

Sonuç: İleriki yıllarda kliniklerin, kendi alt yapı olanakları, öğrenci sayısını göz önüne alarak gerçek yaşamla daha ilgili olan, bilgi davranış ve tutumu bir arada ölçen yapılandırılmış klinik sınavlara yer vereceklerine inanıyoruz.

Anahtar kelime: Hasta Yönetim Problemleri, değerlendirme

Patient Management Problems As An Assessment Tool In Akdeniz University School Of Medicine

SUMMARY

Background: The purpose of the study was to investigate if there was any relationship between multiple choice question (MCQ) test and Patient Management Problem (PMP) Exam. We also aimed to determine satisfaction levels and views of the students on PMP exams.

Methods: Thirty students who completed their learning period in the department of Physical Therapy and Rehabilitation were taken to PMP test and MCQ exam respectively. They were asked to complete a questionnaire that was prepared to investigate their satisfaction levels on PMP exam. The scores of MCQ and PMP exams were analyzed for the correlation between them.

---

*Uzm.Dr., Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, Antalya

**Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı, Antalya

NOT: Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Anabilim Dalına katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Results: Mean scores in PMP and MCQ exams were 81.2 (SD:7.9) and 81.4 (SD:8.06) respectively. There was a significant correlation between the scores of two different exams. The students were highly satisfied with the PMP exam.

Conclusion: The departments will use structured clinical exams more in the future in order to assess their students' performances in a more realistic and reliable way.

Keywords: Patient Management Problems, Assessment

GİRİŞ

Mezuniyet öncesi tıp eğitiminde öğrencilere problem çözme becerisinin kazandırılması her eğitim kuruluşunun önde gelen hedefleri arasında yer almaya başlamıştır (1,2). Bu hedefe yönelik olarak probleme dayalı öğrenim (PDÖ) giderek tıp okullarının müfredatında daha fazla yer bulmaktadır(3-5). PDÖ gücünü büyük oranda, aktarılabilir ve sürdürülebilir beceriler kazandırmasından almaktadır. Kliniğe yönelik mantık yürütme PDÖ'nün çok önemli bir parçası olarak yaygın kabul görmesine rağmen, klinik ustalığın bu kısmını ölçecek geçerli, güvenli, objektif ve uygulanabilir bir değerlendirme mekanizması halen bulunmamaktadır (6-9). 1950'li yıllarda tıp fakültelerine kayıt yaptıran öğrenci sayısında meydana gelen büyük artışın ardından öğrencileri birebir değerlendirme güçlüğü baş göstermiş ve güvenilir sınavlar yapma gereksinimi belirlemiştir. 1960'ların başlarında uygulanmaya başlayan çoktan seçmeli soru sınavları güvenilirlikle ilgili sorunların büyük oranda aşılmasını sağlamıştır. O zamanlarda, kliniğe yönelik mantık yürütme becerisini değerlendirmek için sınav yapan kişiler öğrenciyi, sınav için özenle seçilmiş bir hastayla karşı karşıya getirme ve öğrencinin hastaya yaklaşımını gözleme yolunu seçmişlerdir. Uygun hastanın her zaman bulunamaması, etik açıdan sorunların yaşanması nedeniyle 1963 yılında hasta yaklaşım problemleri (HYP) denen programlanmış yazılı sınavlar önerilip uygulanmaya başlanmıştır. Hasta yaklaşım problemlerinin amacı, klinik ustalığın problem çözmeyle ilgili kısmını kağıt üzerinde simülasyonla ölçmektir. HYP istasyonlar şeklinde uygulanan bir sınav olup, PDÖ senaryolarını andıran bir kurgusu vardır. Farkı, izlenecek yolların ya da yapılacak tercihlerin önceden belirlenmiş olması ve yapılan tercihlere anında geribildirim alınabilmesidir. Sınav ilk istasyonda, kliniğe yönelik yazılı bir durum, kurgu ya da taslak tanımıyla başlar. Ardından öğrenciye bu tanımlanan durumla ilgili izleyebileceği alternatif yollar sunulur. Öğrenciden ayrıntıları dikkatle inceleyip, bu yollardan her birisini tercih etmesi ya da etmemesi şeklinde bir karara varması istenir. Bir istasyonda birden fazla seçenek tercih etme hakkı vardır ve öğrenci yaptığı tercihle ilgili anında geribildirim alma şansına sahiptir. Bitirilen her basamak ya da istasyon sonrası önceki bilgilerin ve verilen kararların üzerine inşa edilecek olan yeni bilgilerin sunulduğu ve öğrenciden yeni kararlara varılmasının istendiği bir başka istasyona geçilir. Yeni bilgiler öğrencinin önceden verdiği kararları yeniden gözden geçirmesine ya da belki değiştirmesine neden olabilir (8).

Son yıllarda Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde mezuniyet öncesi tıp eğitiminde mantık yürüterek problem çözme becerisini geliştirici uygulamaların müfredatta daha çok yer bulması (örneğin PDÖ, küçük grup çalışmaları gibi), ölçme ve değerlendirme uygulamalarında bu becerinin de sinanması gereğini ortaya koymuştur. Bu amaçla pek çok anabilim dalı tarafından HYP türünde sınavlar kullanılmaya başlanmıştır.

Bu klinik problem çözme simülasyonları kağıt kalemle uygulanabilir ya da bilgisayar kullanarak daha karmaşık hale getirilebilir (8,9). Bir çok yazar HYP kullanımı taraftarı olsa da bazı olumsuz özelliklerinden bahsetmektedir. Bu sınavın en önemli dezavantajı ciddi ve

yoğun emek isteyen bir ön hazırlık dönemini gerektirmesidir. Olgunun, seçeneklerin ve her seçenek için uygun puanın oluşturulmasında görüş birliğine varmakta bazen sorunlar yaşanabilmektedir.

Biz de çalışmamızda, çoktan seçmeli sınavlarda gösterilen başarının HYP sınavındaki başarıyla gerçekten ilişkili olup olmadığını araştırmayı ve HYP sınavına katılan öğrencilerin sınavla ilgili memnuniyet düzeyleri ve görüşlerini belirlemeyi amaçladık.

GEREÇ VE YÖNTEM

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi 2001-2002 eğitim-öğretim dönemi boyunca toplam dört kez öğretim üyelerine yönelik “Ölçme ve Değerlendirme Kursları” düzenlenmiş ve tüm öğretim üyelerinin bu kurslardan geçmesi sağlanmıştır. Kurslar tamamlandıktan sonra Anabilim Dalları tarafından amaca yönelik olarak Yapılandırılmış Sözlü Sınav, Klinik Mantık Yürütme Sınavı (Hasta Yönetim Problemleri) ve Objektif Yapılandırılmış Klinik Sınav (OSCE) gibi yeni yöntemler kullanılmaya başlanmıştır. Bu uygulamaları yapan Anabilim Dallarından bir tanesi de Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon (FTR) Anabilim Dalı’dır.

Tıp fakültesi 5. sınıf öğrencileri 3 haftalık bir eğitim sürecinden geçmek üzere gruplar halinde FTR Anabilim Dalı’na gelmektedir. 2003-2004 eğitim öğretim yılının başından itibaren 3 haftalık eğitimini tamamlayan öğrenciler ilk önce gerçek hastalar üzerinde fizik muayene yaparak bir uygulama sınavına daha sonra da hasta yönetim problemleri sınavına girmektedir. Bu sınavlarda başarılı olan öğrenciler çoktan seçmeli sınava katılmaya hak kazanmaktadır. Hasta yönetim problemleri sınavında toplumda sık görülen hastalıkların ele alındığı problemlere yer verilmekte; öğrencilerin bu problemlere yönelik tanı, değerlendirme, tedavi ve koruma düzeyinde yaklaşımları değerlendirilmektedir.

İki staj grubundan toplam 30 öğrenci çalışmaya alınmıştır. Her iki grupta da 6 istasyondan oluşan bir sınav hazırlanmış, her istasyonda klinik tabloyu açıklayan bir metin ve altında da kartonlara yazılı olası seçenekler belirtilmiştir. Öğrenci tercih ettiği seçeneğin yazılı olduğu kartonu ters çevirince arkasında yaptığı tercihle ilgili yazılmış bulunan geri bildirim okumaktadır. Tercih sırası ya da sayısı ile ilgili bir sınırlama olmayıp, öğrenci istasyonda bulunana tüm seçenekleri seçme ve açma özgürlüğüne sahiptir. Bazı seçeneklerden artı, bazılarında eksi puanlar alma olasılığı vardır ve tüm seçeneklerin toplamı önceden hazırlanan ve sınav sırasında değerlendirici öğretim üyesi tarafından üzerinde işaretleme yapılan puan cetveline işaretlenmektedir. Her masada öğrencilere verilen süre dört dakikadır. Öğrenciler bir istasyondan diğerine yer değiştirirken kendilerini değerlendiren öğretim üyesi de onunla birlikte yer değiştirmiştir. Değerlendirici olarak 6 öğretim üyesi sınavda görev almıştır. Değerlendiriciler ellerindeki puan cetvelinden öğrencinin yaptığı seçenekleri işaretlemiş, sınavın sonunda işaretlenen her seçeneğin puan değerleri toplanarak toplam sınav puanı hesaplanmıştır.

Öğrencilere, sınavların bitiminden sonra birer değerlendirme formu dağıtılmıştır. Bu formda öğrencilerden HYP sınavıyla ilgili değişik alanlara yönelik (bilgi, mantık yürütme, problem çözme, geçerlik, objektiflik gibi) görüşlerini (tablo 1) beşli likert skala üzerinde işaretleme yaparak belirtmeleri istenmiştir. Skalada (5) kesinlikle katılıyorum, (4) katılıyorum, (3) emin değilim, (2) katılıyorum, (1) ise kesinlikle katılmıyorum anlamına gelmektedir.

İstatistiksel yöntem olarak; çoktan seçmeli sınavdan alınan puanlarla hasta yönetim problemleri sınavından alınan puanlar arasındaki ilişki değerlendirilirken Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin hasta yönetim problemi sınavından aldıkları ortalama puan 100 üzerinden 81,2 (SD: 7,9) iken çoktan seçmeli sınavdan aldıkları ortalama puan 81,4 (SD±:8,06) bulunmuştur. İstatistiksel analizde her iki sınav arasında olumlu yönde güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır (r: 73.6, P<0.001).

Öğrencilerin sınavla ilgili değerlendirmeleri Tablo 1’de gösterilmiştir. Tablo 1’e göre sınav sırasında hemen geri bildirim verilmesi ortalama 4,5 puan alırken, hasta başında yapılacak geleneksel yöntemli bir sınava girme isteği ise ortalama 1,2 puan almıştır.

Tablo - 1: Sınava giren öğrencilerin hasta yönetimi problemi sınavı hakkındaki görüşlerinin ortalama değerleri

HYP hakkındaki görüşler	Ortalama	Standart hata
HYP'nin bilgimi daha iyi ölçtüğünü düşünüyorum	3,6	1,1
HYP'nin objektif bir sınav olduğunu düşünüyorum	4,1	1,1
HYP'nin verilen eğitimle uyumlu bir sınav olduğunu düşünüyorum	3,4	1,1
Sınav sırasında diğer sınavlara göre daha az stres duydum	4,0	1,4
HYP mantık yürütme becerimi değerlendirdi	4,1	1,1
HYP problem çözme becerimi değerlendirdi	3,6	1,1
HYP karar verme becerimi değerlendirdi	3,8	1,1
Kişisel becerilerimi sergileyemediğimi düşünüyorum	2,7	1,1
Vaka zordu. Daha kolay olmasını istedim	2,5	1,1
Sınav sırasında sınav kağıtlarında doğru yanıtların bulunması benim eğitimime katkı sağladı	4,5	1,4
Hasta başında sınava girmeyi tercih ederdim.	1,2	1,3

TARTIŞMA

Tıp eğitiminde tanıya yönelik kapsamlı düşünebilme ve hastaya bir yaklaşım mantığı geliştirebilme becerisinin kazanılması önemli ve olması gereken bir süreçtir. Müfredat planlama ve geliştirme üzerine yazılmış kaynaklarda da klinik mantık yürütmenin mutlaka öğrenim hedefleri arasında yer alması gerektiği vurgulanmaktadır (1,2). Klinik problem çözme ve mantık yürütme becerisini değerlendirmede üzerinde kesin görüş birliğine varılmış bir yöntem henüz bulunmamakla birlikte hasta yönetim problemlerinin bu amaca en uygun yöntem olduğu düşünülmekte ve yaygın olarak kullanılmaktadır (6). Hasta yönetim problemlerinin öğrenciler arasında çok popüler ve cazip olduğu gösterilmiştir. Özellikle öğrencilerin gelişimlerini değerlendirmek için uygun bir yöntem olup, gidilen yollar ya da alınan kararlar da geribildirim için bol tartışma malzemesi oluşturmaktadır (7,8,9). Öğrencilerimizden alınan geri bildirimlerde sınav sırasında daha az kaygı duydukları, geri bildirimlerin sınav anında verilmesinin onlar için yararlı olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrenciler geleneksel sınav türleri ile yapılan sınavlara girmek istemediklerini oldukça yüksek bir oranda belirtmektedir. Bu sonuçlar öğrencilerin standart ve objektif yapılan sınavları geleneksel sınavlara tercih ettiklerini düşündürmektedir. Değerlendirme ile ilgili bir çok kaynakta da bulgularımıza benzer sonuçlar yer almaktadır (9).

HYP ile ilgili olarak çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bazı yazarlar bu sınavların aslında mantık yürütme ya da problem çözme becerisini çok iyi ölçemediğini, sağlam bilgiye sahip bir öğrencinin sadece belleğindeki bilgiyi kullanarak bu sınavlardan yüksek puanlar alabileceğini öne sürmektedir. Eğer gerçekten HYP ile ağırlıklı olarak bilgi düzeyi ölçülüyor ve mantık yürütme becerilerinin ölçümü ihmal edilecek kadar düşük düzeyde kalıyorsa, o zaman geçerlik ve güvenilirlikleri kanıtlanmış olan çoktan seçmeli sınavlar varken başka bir yonteme gerek olmadığını savunmaktadırlar (6).

Çalışmamız da bizde ÇSS ile HYP puanları arasında güçlü bir ilişki bulduk. Bu ilişkiye bakarak ÇSS ve HYP'lerinin benzer alanları ölçtüğü, benzer geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğu düşünülebilir. Aslında HYP de bir tür çoktan seçmeli sorudur. Aradaki farklar HYP de birden fazla seçeneğin tercih edilebilmesi, birden fazla doğru seçenek olabilmesi, sorunun tamamının değil de tercihlerin tek tek puan olarak değer kazanması ve öğrencinin tercihi ile ilgili anında geri bildirim alabilmesidir. Gerçek uygulamada, bir hekimden beklenen; kapsamlı bir şekilde ön tanılarını ya da düşüncelerini ortaya koyması, dolayısıyla birden fazla olasılığı göz önünde bulundurmasıdır. Bazı yanlış girişimlerin ya da düşüncelerin hastaya zarar vermesi kaçınılmaz olup, bu zarar HYP sınavında negatif puanla kendini göstermektedir. Dolayısıyla HYP nin gerçek hekimlik uygulamalarına yakın yapılandırılmış sınavlar uygulamak için ÇSS lara göre daha avantajlı olduğunu düşünüyoruz.

Ayrıca çoktan seçmeli sınav sorularının da salt bellekteki bilgiyi ölçmeye yönelik olmayıp, mantık yürütme ya da problem çözme becerilerini kullanarak cevaplanabilecek şekilde yapılandırılabilmesi mümkündür. Son dönemlerde öğretim üyelerimiz bu tür çoktan seçmeli soruları daha fazla kullanmaktadırlar. Bu da iki sınavın puanları arasındaki ilişkiye katkıda bulunuyor olabilir. Üstelik mantık yürütme becerisi üst düzeyde olan bir öğrencinin daha yüksek bilgi donanımına sahip olması ya da bilgi düzeyi iyi olan bir öğrencinin daha güçlü mantık yürütebilmesi de olasıdır.

HYP sınavlarının kısıtlılığı, tutum, davranış ve motor becerileri ölçmekten uzak olmasıdır. Bu alanlarda eksik olan ancak HYP sınavlarında başarılı olan kişiler uygulama ortamında daha çok ihmal ve görev hataları ile kendisini göstermektedir. Bunu önlemenin bir yolu objektif yapılandırılmış klinik sınavların kullanılmasıdır (8,9,10). Böylece bilgi, beceri, tutum ve davranış alanında gerçeğe yakın bir sınav oluşturup daha güvenilir ölçümler yapmak mümkün olabilir. Ancak yapılandırılmış objektif klinik sınavların daha yüksek maliyetli olması, daha fazla emek ve zaman gerektirmesi uygulanabilirliklerini azaltmaktadır.

Sonuç olarak ileriki yıllarda kliniklerin, kendi alt yapı olanakları, öğrenci sayısını göz önüne alarak gerçek yaşama daha ilgili olan, bilgi davranış ve tutumu bir arada ölçen yapılandırılmış klinik sınavlara yer vereceklerine inanıyoruz.

Kaynaklar

- 1) R.Lebel. *Essentials of educational measurement (fifth edition)* Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 1991, p:14
- 2) Dolmans D, Gijsselaers W, Moust J, Grave W, Wolfhagen I, Vleuten C. *Trends in Research on The Tutor in Problem-Based Learning: Conclusions and Implications For Educational Practice and Research. Medical Teacher* 2002;24:173-180.
- 3) Hamad B. *What is Community-Based Education? Evolution, Definition, and Rationale. Handbook of Community-Based Education: Theory and Practices, 1994. Maastricht, Netherlands. p: 11-27.*
- 4) Elliott M. *Are We Going in Right Direction? A Survey of The Undergraduate Medical Education in Canada, Australia and United Kingdom From a General Practice Perspective. Medical Teacher* 1999;21:53-60.
- 5) Kern DE, Thomas Pa, Howard DM, Bass EB. *Needs assessment of targeted learners. In " curriculum development for medical education" The Johns Hopkins University Press. 1998. p. 20*
- 6) Van der Vleuten C, Newble DI. *How can we test clinical reasoning. The Lancet* 1995;345(22): 1032-34.
- 7) Walsh MT. *Clinical Reasoning: the passion of practice. J Hand Ther* 1998 Oct-Dec;11(4):244-50
- 8) Kocabaşoğlu YE. *Introduction to student assessment. WHO Collaborating Centre for pharmacotherapy teaching and training.*
- 9) Newble D, Cannon R. *Assessing the students. In "A handbook for medical teachers, third ed." Kluwer Academic Publishers, Dordrecht. 1996. p. 118-9.*
- 10) *Evaluation Methods: A resource handbook. 1995 Mc Master University Canada p:71*